

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузубаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOIIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOIIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafuz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLİY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS OF THE CULTIVATION OF A COLLOQUIAL CULTURE

Umirova Mamlakat Imomovna

Lecturer of "International school of finance technology and science" institute

Abstract. This article reflects on the development of oral and written speech of students in native language lessons. Tasks have been developed aimed at the formation of the skill of using language capabilities in speech communication. Information is given about the explanation of words and ways of reflecting their spiritual groups in linguistic consciousness.

Keywords: colloquial communication, colloquial competence, linguistic competence, embarrassing words, colloquial culture, lexical meaning, linguistic consciousness, active words.

NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Umirova Mamlakat Imomovna,

"International school of finance technology and science" instituti o'qituvchisi

E-mail: umirovamamlakat4@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada ona tili darslarida o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish haqida fikr yuritilgan. Til imkoniyatlaridan nutqiy muloqotda foydalanish ko'nikmasini shakllantirishga qaratilgan topshiriqlar ishlab chiqilgan. So'zlarning izohi va ularning ma'naviy guruhlarini lingvistik ongda aks ettirish usullari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: nutqiy muloqot, nutqiy kompetensiya, lingvistik kompetensiya, uyadosh so'zlar, nutqiy madaniyat, lug'aviy ma'no, lingvistik ong, faol so'zlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N60>

Umumiy o'rta ta'lim bosqichida o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini o'stirish, ijodiy fikrlash hamda til imkoniyatlaridan nutqiy muloqotda samarali foydalanish ko'nikmalarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu jarayon samaradorligini o'stirish uchun zamonaviy lingvodidaktik yondashuvlar asosida ishlab chiqilgan metodlar tatbiq etiladi. O'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini o'stirish ularga aniq ko'nikmalarni singdirish demakdir.

O'quvchilarning nutqiy muloqot qobiliyatlarini shakllantirish, tilimizning boy imkoniyatlaridan to'g'ri va samarali foydalana olish ko'nikmalarini rivojlantirishda ona tili ta'limining ahamiyati katta. Kommunikativ savodxonlikni ta'minlash murakkab ta'limiy faoliyat sanaladi. Ona tili darslarida nutqiy-uslubiy ko'nikmalar zanjirini hosil qilish uchun darsda va darsdan tashqari turli lingvo-psixologik hamda aqliy topshiriqlarni bajartirish mumkin. Ushbu topshiriqlarni to'g'ri va maqsadli tashkil qilish asosida dinamik rivojlanish, egallangan grammatik bilimlarning, ko'nikma va malakalarning zamon hamda makon doirasida yaxlit holda nutqiy kommunikativ imkoniyatlarni rivojlantirishga xizmat qilishiga erishish mumkin.

Tilning leksik imkoniyatlaridan foydalanish haqida soʻz yuritar ekanmiz, pedagogik mahorat haqida ham qisqacha toʻxtalib oʻtamiz. Oʻqituvchi darsda oʻquvchini taʼlim jarayonining obyekti emas, balki subyektiga aylantira olishi lozim.

Oʻquvchi subyekt sifatida ishtirok etadigan dars jarayoni “ ... kuzatish, taqqoslash, guruhlash, umumlashtirish kabi aqliy faoliyat usullaridan unumli foydalana olishni talab etadi. Oʻquvchi taʼlim jarayonining faol ishtirokchisiga aylansagina, u til hodisalarini kuzatib, taqqoslab, ular oʻrtasidagi oʻxshash va farqli tomonlarni aniqlaydi, muayyan belgilariga qarab guruhlarga ajratadi, har bir guruhni qanday qilib mustaqil davom ettirish mumkinligini anglab yetadi, shaxsiy kuzatishlarga asoslanib, hukm va xulosalar chiqara oladi”.[1] Bu jarayonda oʻquvchi subyekt sifatida, oʻqituvchi esa nazoratchi, tashkilotchi va boshqaruvchi sifatida ishtirok etadi. Ona tili taʼlimi jarayonida yuqorida sanab oʻtilgan 4 bosqich chambarchas bogʻliq ravishda olib borilishi kerak. Zero, shu usuldan foydalanilsa, oʻquvchilarga tilning lugʻat tizimini oʻrgatish va uni faol soʻzlar lugʻatida aks ettirish, nutqiy kommunikatsiyani rivojlantirish vazifalari mustahkamroq bajariladi.

Yozma va ogʻzaki nutqni hosil qilish, uni rivojlantirish doimiy davom etadigan jarayon hisoblanadi. Bolalarda nutqiy koʻnikma yillar davomida shakllantirib boriladi. Bu jarayonda ona tili oʻqituvchilarining masʼuliyati katta. Oʻquvchilar soʻz boyligini oshirishda lugʻat daftarini yuritish ham yuqori darajada samara beradi. Lugʻat daftarini yuritishni boshlangʻich sinfdan boshlash maqsadga muvofiq boʻladi. Oʻquvchilar kundalik hayotida oʻzi duch kelgan notanish soʻzlarning izohini oʻrganadilar va ularni lugʻat daftariga qayd qilib boradilar. Lugʻat daftarda qayd qilingan soʻzlar maʼnolari yuzasidan topshiriqlarni ham berish mumkin.

Tasavvur qiling: agar bir oʻquvchi kun davomida kamida 5 ta soʻzni oʻrganib, uni lugʻat daftariga yozib, topshiriqlarni bajarib borsa, bir oy davomida 150 ta, bir yilda esa oʻrtacha 1 800 ta soʻz bilan tanishadi. Agar oʻquvchini qiziqтира olsangiz va oʻquvchilarning bu vazifani qunt bilan bajarishiga erisha olsangiz, bu koʻrsatgich yanada yuqori boʻlishi mumkin.

Oʻquvchilarda ogʻzaki va yozma nutq koʻnikmasini rivojlantirish ustida ish olib borish borasida “MYBT — 4” (matn yaratishning bosqichli tizimi)dan foydalanish yuqori samaraga olib keladi.

“MYBT — 4” moduli — matn yaratishning bosqichli tizimi. Ushbu modul 4 bosqichda amalga oshiriladi: 1) soʻz tanlash; 2) soʻz birikmalari hosil qilish; 3) gap tuzish; 4) matn yaratish. Bu usulda soddadan murakkabga qarab boriladi.

Masalan:

1. Soʻz: atirgul.

2. Soʻz birikmasi: rang-barang atirgul.

3. Gap: Men bugun rang-barang atirgullarni uzdim.

4. Matn: Mening bobom bogʻbon. Bobomning gulzori boʻlib, bobom u yerda turli xildagi gullarni yetishtiradilar. Biz yakshanba kunlari bobomga yordam bergani kelamiz. Men bugun rang-barang atirgullarni uzib bobomga yordamlashdim. [2]

“MYBT — 4” moduli oʻquvchilarning til birliklari yuzasidan hosil qilgan lingvistik kompetensiyalari asosida ularning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Maʼlumki, lugʻaviy zaxiralar hosil qilishda uyadosh til birliklarining ahamiyati katta. Nutqda uyadosh soʻzlardan qanchalik koʻp foydalanilsa, fikrni toʻgʻri, ravon, izchil, qiziqarli, shu bilan bir qatorda, batafsilroq ifodalash yoʻllari shuncha kengayadi, oʻquvchida milliy til imkoniyatlaridan xususiy nutqda foydalanish imkoniyatlari shakllanadi va mustahkamlanadi.

Uyadosh soʻzlar oʻquvchilarni oʻzbek tilining lugʻat tizimini umumiy va xususiy maʼno asosida qiyosan oʻrganishga undaydi.

Uyadosh soʻzlar yuzasidan quyidagi usullarda topshiriqlar bajartirish mumkin:

- 1) berilgan soʻzning uyadoshlarini topish;
- 2) berilgan soʻzning antonimlari uyadoshlarini topish;
- 3) uyadosh soʻzlarning xususiy maʼnolarini umumiy maʼnoga birlashtirish;
- 4) matnda ajratib koʻrsatilgan soʻzlarni uyadoshlari bilan almashtirish;
- 5) rasm asosida yozma yoki ogʻzaki tasviriy matn yaratish va hokazo.

Quyida uyadosh soʻzlar yuzasidan tuzilgan aqliy topshiriq haqida fikr yuritamiz.

Yuqorida taʼkidlab oʻtilganidek, uyadosh soʻzlar yuzasidan kuzatish, taqqoslash, guruhlash, umumlashtirish kabi toʻrt bosqichli aqliy faoliyat mashqini oʻtkazish oʻquvchilarning nutqiy taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi, uyadosh soʻzlardan nutq jarayonida foydalanish malakalarini yanada kengaytiradi.

1-bosqichda oʻquvchilarga quyida berilgan soʻzlar havola etiladi: *kashtan, rovoch, kosa, arpabodiyon, qoshiq, tut, noʻxat, loviya, dalachoy, olabuta, pomidor, sabzi, qirgʻich, qovun, tol, olma, xurmo, majnuntol*. [3]

Oʻquvchilar yuqoridagi soʻzlar bilan tanishadilar, ularni rasm asosida yoki xayolan kuzatadilar.

2-bosqichda esa oʻquvchilarning aqliy faoliyati yanada faollashtiriladi. Ular soʻzlarni bir-biriga taqqoslaydilar, ularning bir-biridan farqli va oʻxshash jihatlarini topadilar.

3-bosqich hal qiluvchi sanaladi. Bu bosqichda oʻquvchilarning mustaqil fikr yurita olish qobiliyatlarini yanada mustahkamlashga erishish mumkin. Kuzatganlari asosida mustaqil ravishda uyadosh soʻzlar lugʻatini tuzadilar va soʻzlarni oʻxshash va farqli jihatlariga koʻra turlarga ajratadilar. Uyadosh soʻzlarning xususiy maʼnolarini umumiy maʼnoga birlashtiradilar:

- 1) dorivor oʻsimliklar: rovoch, arpabodiyon, dalachoy, olabuta;
- 2) oshxona buyumlari: qoshiq, kosa, qirgʻich;
- 3) manzarali daraxtlar: kashtan, tol, majnuntol;
- 4) mevali daraxtlar: tut, olma, xurmo;
- 5) dukkakli oʻsimliklar: noʻxat, loviya.

4-bosqichda esa oʻquvchilarga oʻz fikrini himoya qilish imkoniyati beriladi, yaʼni ular yuqoridagi 3 bosqichda olib borgan aqliy faoliyatiga yakuniy xulosa yasab fikrlarini umumlashtiradilar va himoyalaydilar.

Oʻquvchilarga uyadosh soʻzlar yuzasidan 4 bosqichli aqliy topshiriqni bajartirish jarayonida soʻzlarni xotirada oʻxshash belgilariga koʻra saqlash hamda faol soʻzlar lugʻatini boyitish bilan bir qatorda, oʻz fikrlarini erkin ifoda eta olish va nutqiy kommunikativ koʻnikmalar rivojlantiriladi.

Bunday aqliy topshiriqlar yordamida tilning lugʻat boyligi bosqichma-bosqich oʻzlashtirilib, faol soʻzlar lugʻati boyitib boriladi.

“Maʼlumki, soʻz va tasavvurlar asosida mantiqiy fikrlash qobiliyati bolalarning 11-12, 15-16 yoshlarida koʻproq rivojlanadi. Bu davr V-IX sinflarga toʻgʻri keladi. Oʻquv material va topshiriqlarning berilishida bosqichli ketma-ketlik hamda har bir mavzuni oʻrganish jarayonida oʻquvchining koʻp turdagi aqliy faoliyatini rivojlantirish, amaliyotning mavzudan mavzuga, sinfdan sinfga murakkablasha borish yoʻllari ham, oʻrganish jarayonining faol

kuzatishdan boshlanib, amaliy qo'llash bilan yakunlanishi ham ongli verbal – kognitiv – psixodidaktik asoslarga to'la mosdir"[4].

Xulosa o'rnida shuni ayta olamizki, ona tili darslarida o'quvchilarning tilning leksik imkoniyatlari va grammatik xususiyatlari mohiyatini anglab yetishlariga erishish lozim bo'ladi. O'quvchida nutqiy muloqot jarayonida o'z fikrini suhbatdoshi yoki tinglovchisi ruhiy olamiga mos ravishda yetkaza olishi yoki nutqiy muloqotdan kelib chiqib so'zlovchining maqsadini his eta olish ko'nikmasini shakllantirish lozim.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Ona tili o'qitish metodikasi A. G'ulomov, M. Qodirov va boshqalar. "Fan va texnologiya" nashriyoti.
2. Ziyodova T. Matn yaratish texnologiyasi. – T.: 2013. "Fan" nashriyoti.
3. O'zbek tilining izohli lug'ati (6 jildli). Toshkent-2022 G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa uyi.
4. O'zbek tili o'qitish metodikasi. B. To'xliyev, M. Shamsiyeva, T. Ziyodova. Toshkent – 2006. O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).